

Asia: VN/25975/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista

Lausunnonantajan lausunto

1. Edistääkö hallituksen esitysluonnos nykyistä paremmin potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista?

Koulutustason vaatimusten yhtenäistäminen soveltuvalle ylemmälle korkeakoulutasolle ja tehtäväalan tuntemuksen edellyttäminen edistävät palvelun ammatillisuutta. Tehtävien säätäminen omasta organisaatiosta erillisiksi edistää palvelun riippumattomuutta ja puolueettomuutta. Toiminnalle nimettävä vastuuhenkilö selkiyttää toimintatapoja.

2. Onko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa pääasiassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämänä? (2 ja 3 §)

Se on asianmukaista. Potilas- ja sosiaaliasiavastaavien tärkeimpänä työnä voitaneen pitää palveluiden asiakkaiden oikeusturvasta huolehtimisen, joten on luontevaa pitää ne palveluiden järjestäjän ja pääasiallisen tuottajan vastuualueella.

Vastaavien tehtävissä tarvitaan palvelujärjestelmän tuntemisen ohella myös hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUSin järjestelmäkohtaisten ja paikallisten erityispiirteiden tuntemusta. Tällä tapaa varmistetaan paremmin asiakkaan oikeusturvan ja parhaan mahdollisen palvelun toteutuminen.

Alueellisilta vastaavilta tulee myös edellyttää kattavaa ja luotettavaa yhteistyötä valtakunnallisten palvelujen, kuten Kansaneläkelaitoksen järjestämien kuntoutuspalveluiden, toimintaa ja asiakasturvaa valvovien viranomaisten kanssa. Luonnoksessa potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminta on eriytetty valtakunnallisesta työstä, mutta tämä eriytyminen ei saa vaikeuttaa kommunikaation ja yhteistyön sujuvuutta etenkin asiakkailla, joilla on asiakkuus myös alueellisissa palveluissa.

3. Onko potilasasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa erikseen

- a. valtion mielisairaaloissa
- b. Puolustusvoimien terveydenhuollossa
- c. Vankiterveydenhuollossa
- d. Työterveyslaitoksessa? (4 §)

- a. Kyllä
- b. Kyllä
- c. Kyllä
- d. Kyllä

4. Ovatko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riittävyttä ja vastuuhenkilön nimeämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia? (2 § 4 momentti, 4 § 4 momentti)

Kyllä pääasiassa. Luonnoksessa on jätetty tiettävästi palveluiden järjestäjän päätösvaltaan, onko vastuuhenkilöllä esihenkilöasema suhteessa vastaaviin. Mielestämme on kuitenkin tarpeen määrätä asiasta mahdollisimman tarkasti, jotta vastaavien toiminnassa ei ole tämän suhteen merkittävää eroa palveluiden järjestäjien välillä.

Luonnoksen esityksessä lainsäädännöksi on esitetty, että ”aluehallitukselle annettava selvitys on annettava lisäksi tiedoksi hyvinvointialueen alueen kuntien kunnanhallituksille. Hyvinvointialueen on julkaistava selvitys internetissä.” Luonnollisesti selvitys on asianmukaisesti annettava myös Helsingin kaupungille sekä HUS-yhtymälle. Toivomme myös, että selvitys julkaistaisiin jossain muussa kuin sähköisessä muodossa sekä selkokielellä, jotta se tavoittaa parhaiten kaikkia asianomaiset ryhmät.

5. Turvaako esitys riittävästi potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden ja puolueettomuuden? (2 § 3 momentti, 4 § 3 momentti, 5 §)

Parannettu irtisanomissuoja olisi perusteltua ottaa käyttöön. Potilas- ja sosiaaliasiamiehet ovat kokeneet painostusta työnantajien taholta.

Potilas- ja sosiaaliasiamiehet ovat osa sote-organisaatioiden omavalvontaa. Potilas- ja asiakasturvallisuuden kehittäminen riippuu siten myös siitä, miten vapaasti potilas- ja sosiaaliasiavastaavat voivat tuoda näkemyksiään esiin.

6. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön kelpoisuutta koskeva säännös tarkoituksenmukainen? (6 §)

Kyllä

7. Onko esityksessä huomioitu asianmukaisesti asiakkaiden kielelliset oikeudet? (7 §)

Kyllä

8. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävät määritelty tarkoituksenmukaisesti? (8 §)

Sisällöllisesti kyllä

9. Ovatko rekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset asianmukaiset ja tarkoituksenmukaiset? (9 – 12 §)

Kyllä

10. Ovatko potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava –nimikkeet sopivat potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten uusiksi nimikkeiksi?

Kyllä

11. Vapaamuotoiset huomiot

Potilaiden ja sosiaalihuollon asiakkaiden oikeudet toteutuvat hyvin vain, jos hyvinvointialueet ovat valmiita käyttämään riittävästi rahaa luonnoksessa esitettyihin resursseihin. Lakiluonnoksen toisen pykälän neljännessä momentissa mainitaan, että vastaavia tulee nimetä alueille alueensa potilaiden ja asiakkaiden palvelutarpeisiin nähden riittävä määrä ja että tähän varattaisiin riittävä rahoitus. Alueiden rahoitus pohjaa määrättäessä tulee asiasta vastaavalla viranomaisella olla riittävä tieto alueen asukkaiden tarpeesta kyseenomaisille vastaaville. Täten tulisi olla olemassa riittävät työkalut hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle kertoa potilas- ja sosiaaliasiavastaavien ja niihin varattavan rahoituksen tarpeesta.

Resursseissa tulee myös tunnistaa asiakkaiden tosiasiallinen asiointitarve; monelle esimerkiksi etä- ja sähköinen asiointi eivät ole riittävä keino saavuttaa vastaavan palvelut. Luonnoksessa vastaavien monipuolinen ja asianmukainen saavutettavuus on mainittu, mutta tämän toteutumista tulee seurata tarkasti, sekä puuttua epäkohtiin valvovan viranomaisen toimesta.

Potilasasiavastaavan kelpoisuusvaatimuksen määrittäminen on luonnoksessa erittäin olennaista. Näkemyksemme mukaan parhaillaan potilasasiavastaavan kelpoisuusvaatimusten puuttuminen on huolestuttava puute lainsäädännössä. Luonnoksessa määritetty soveltuva korkeakoulututkinto on hyvä ehdotus, koska se jättää myös vastaavien nimittäjälle jonkin verran liikkuma- ja tulkinnanvaraa. Toivoisimme kuitenkin toimeenpanovaiheeseen ohjeistuksia palveluiden järjestäjille, jotta korkeakoulututkinnon soveltuvuudesta on jonkinlaista ennakkotietoa, varsinkin uusien potilasasiavastaavien rekrytoinnin yhteydessä. Sosiaaliasiavastaavan kelpoisuusvaatimukseen ei ole huomautettavaa.

Luonnoksessa ei ole otettu huomioon sitä, että myös niillä kansalaisjärjestöillä, jotka järjestävät tai tuottavat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, voi olla omia potilasasiamiehiä. Luonnoksessa käsitellään yksityisten toimijoiden potilas- ja sosiaaliasiamiehiä ja arvioita heidän lukumäärästään. Luonnoksesta tulisi selvittää, onko järjestöt mahdollisesti sisällytetty tähän ryhmään. Jos on, niin perusteluissa olisi tämä seikka ainakin hyvä nostaa esiin.

EETU ry huomauttaa, että lausunto tästä asiasta olisi tullut pyytää myös Suomen potilas- ja asiakasturvallisuusyhdistys SPTY ry:ltä, jossa on luonnokseen liittyvää keskeistä asiantuntemusta.

Kivinen Eero
Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry